

До спеціалізованої вченої ради ID 10602
ДНП «Державний університет
«Київський авіаційний інститут»
03058, м. Київ, просп. Любомира Гузара, 1

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Муляр
Галини Володимирівни на дисертацію Бондарчук Юлії Василівни на
тему «Інформаційно-правове забезпечення охорони осіб, що
страждають на психічні розлади», подану на здобуття ступеня доктора
філософії подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08
«Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження зумовлена трансформаційними процесами, що охопили сферу охорони психічного здоров'я в умовах інтенсивного розвитку інформаційних технологій та зміни концептуального бачення ролі особи в медико-правових правовідносинах. У сучасному правовому дискурсі відбувається переорієнтація від патерналістської моделі надання психіатричної допомоги до правозорієнтованого підходу, в межах якого пацієнт визнається активним суб'єктом, наділеним обсягом інформаційних прав. Таке переосмислення статусу особи із психічними розладами потребує оновлення нормативної бази з урахуванням етичних, правових і технологічних змін, що визначають нову парадигму взаємодії між пацієнтом, державою та медичними установами. Особливе значення в даному контексті набуває проблема забезпечення інформаційної безпеки та захисту персональних даних, що мають надзвичайно чутливий характер у сфері психічного здоров'я.

Правова рефлексія стає необхідною відповіддю на виклики, що породжуються широким впровадженням цифрових технологій у систему охорони здоров'я. Використання електронних медичних реєстрів,

телемедицини платформ, інтелектуальних систем прогнозування розладів психіки формує нові форми правовідносин, які виходять за межі класичних уявлень про взаємодію суб'єктів медичного права. Проте одночасно з розширенням інструментів лікування та моніторингу виникає спектр правових ризиків, пов'язаних із вторгненням у приватну сферу особи. Зазначені обставини потребують формування збалансованої нормативної моделі, яка б забезпечувала можливість інноваційного розвитку без порушення фундаментальних прав людини. З огляду на це, запропоноване дисертаційне дослідження має потенціал для наукової розробки нового покоління правових механізмів у сфері охорони психічного здоров'я.

Соціально-політична ситуація в Україні, ускладнена наслідками повномасштабної воєнної агресії, додатково актуалізує потребу в оновленні правового інструментарію для регулювання сфери психіатричної допомоги. Значна кількість випадків психологічної травматизації населення, внутрішнє переміщення осіб, руйнація інфраструктури та порушення неперервності медичного обслуговування формують нову реальність, в якій традиційні підходи до забезпечення прав осіб із психічними розладами виявляються непридатними. Виникає нагальна необхідність у нормативному закріпленні гнучких правових моделей, здатних функціонувати в умовах надзвичайного стану, включно з елементами дистанційного доступу до психіатричної допомоги, транснаціональної координації медичних баз даних та гарантованого захисту чутливої інформації в кризових обставинах. У такому контексті дослідження набуває стратегічного значення для побудови сучасної системи медико-правового регулювання.

Предмет дослідження вирізняється міждисциплінарним характером, що вимагає комплексного методологічного підходу до його правового осмислення. Інформаційно-правове забезпечення охорони психічного здоров'я перебуває на перетині публічно-правових і приватноправових галузей, що зумовлює необхідність використання широкого спектра методів – від формально-юридичного й логіко-семантичного до порівняльно-правового

та системного аналізу. Особливого значення набуває інтеграція зарубіжного досвіду, що дає змогу виявити дієві механізми регулювання делікатної інформації в інших юрисдикціях та адаптувати їх до українського правового середовища. Таким чином, запропоноване дослідження не лише відповідає поточним запитам юридичної науки, а й сприяє поглибленню її методологічного інструментарію, що є важливою умовою розвитку правової доктрини у сфері охорони здоров'я.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження було здійснене в межах пріоритетних напрямів наукової та науково-технічної діяльності, визначених Постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 року № 942 «Про затвердження переліку тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, що виконуються в закладах вищої освіти та наукових установах», із урахуванням змін, внесених Постановою Кабінету Міністрів України від 9 травня 2023 року № 463. Також робота узгоджується з основними положеннями Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки, схваленої Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487, а також Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Крім того, дисертація виконана в рамках плану науково-дослідної діяльності Факультету права та міжнародних відносин Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут». Зокрема, дослідження проводилося за напрямами кафедри конституційного та адміністративного права у межах теми «Забезпечення конституційних прав громадян в контексті конвенційних зобов'язань України» (шифр № 71/13.01.02Н), а також у межах теми «Людиноцентричність публічного права України», що має державну реєстрацію в Єдиному державному реєстрі наукових досліджень та науково-технічних

(експериментальних) розробок України під номером 0124U003363 (шифр № 53-2022/13.01.02).

Таким чином, тематика дослідження Ю. В. Бондарчук відповідає державним пріоритетам у сфері наукового забезпечення прав людини, зокрема в умовах цифрової трансформації системи охорони психічного здоров'я, та має вагоме наукове і практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність і новизна. Науково-методологічна база дисертаційного дослідження характеризується системністю та комплексністю підходів, що забезпечило належний рівень обґрунтованості отриманих результатів. Авторкою застосовано широкий спектр загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання, включаючи діалектичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, формально-логічний, аналітико-синтетичний методи та інші, що дозволило всебічно дослідити інформаційно-правові механізми охорони осіб з психічними розладами. Особливо вдалим є використання компаративістського підходу для аналізу зарубіжного досвіду функціонування електронних реєстрів у сфері психіатричної допомоги, що сприяло формуванню науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства.

Теоретичну основу дослідження становить ґрунтовний аналіз наукових праць провідних українських та зарубіжних фахівців у галузі адміністративного, конституційного, інформаційного права, а також спеціалізованих досліджень з питань правового регулювання психіатричної допомоги. Авторка продемонструвала глибоке розуміння доктринальних напрацювань та переосмислила існуючі теоретичні концепції, що дозволило виявити прогалини у правовому регулюванні та запропонувати шляхи їх усунення. Нормативна база дослідження охоплює широкий масив національного законодавства, міжнародних актів та матеріалів судової практики, що забезпечило комплексність та актуальність проведеного аналізу.

Структурно-логічна побудова дисертації відповідає поставленій меті та визначеним завданням. Кожен розділ органічно пов'язаний з попереднім та логічно розвиває основні положення дослідження. Особливо вдалою є структура третього розділу, де авторка послідовно розглядає зарубіжний досвід, обґрунтовує необхідність запровадження спеціалізованого реєстру та формулює конкретні напрями оптимізації системи інформаційно-правового забезпечення.

Найбільш цінними з наукових положень, висновків та рекомендацій, представлених у дисертації, є:

– обґрунтування необхідності доповнення:

1) ст. 1 Закону України «Про психіатричну допомогу» визначенням терміну «психіатрична таємниця» як «відомості про психічний стан особи, факт звернення за психіатричною допомогою, діагноз, методи лікування, прогноз захворювання, а також іншу інформацію, отриману в процесі надання психіатричної допомоги»;

2) ст. 40 Основ законодавства України про охорону здоров'я положенням про особливості охорони психіатричної таємниці як спеціального виду лікарської таємниці;

3) ст. 286 Цивільного кодексу України нормою про особливості захисту права на збереження психіатричної таємниці;

– обґрунтування необхідності розроблення окремих нормативних актів:

1) «Порядок зберігання та захисту медичної документації психіатричного профілю» з подовженням строку зберігання амбулаторної психіатричної документації до 10 років (замість чинних 5 років);

2) «Технічний регламент електронного документообігу у сфері психіатричної допомоги» з вимогами щодо обов'язкового шифрування даних, багаторівневої автентифікації користувачів та ведення детальних журналів доступу протягом 10 років;

3) «План заходів щодо забезпечення інформаційної безпеки у сфері психіатричної допомоги в умовах надзвичайних ситуацій» з вимогами створення резервних центрів зберігання даних у різних регіонах;

Наукова новизна дослідження полягає у багатофакторному підході до правового регулювання у сфері психічного здоров'я, що поєднує теоретичну глибину та практичну орієнтованість. Теоретичні досягнення роботи розвивають категоріальний апарат інформаційного права, а запропоновані законодавчі та організаційні рішення мають прикладну цінність і можуть бути безпосередньо використані у нормотворчій та управлінській практиці.

Достовірність одержаних результатів. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені Ю. В. Бондарчук у дисертаційній роботі, мають високий рівень вірогідності та обґрунтованості. Дослідження здійснене автором відповідно до теми роботи та поставленої мети, що підтверджується системним підходом до вивчення інформаційно-правових механізмів охорони осіб з психічними розладами та використанням комплексної методологічної бази. Ознайомлення зі змістом дисертації надає можливість зробити висновок, що поставлена мета досягнута, чому сприяв правильний вибір об'єкта дослідження, використання значного обсягу бібліографічних джерел вітчизняних і зарубіжних авторів, а також залучення верифікованих статистичних даних та офіційних документів. Достовірність та об'єктивність одержаних результатів підтверджується логічною завершеністю структури дисертації, наявністю аналізу зарубіжного досвіду, апробацією результатів на профільних науково-практичних конференціях, публікаціями у фахових виданнях категорії Б, а також довідками та актами про впровадження результатів дослідження в науково-дослідну діяльність ДУ «Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків МОЗ України», КНП «Клінічний заклад з надання психіатричної допомоги «Психіатрія» Київської міської ради, Київського медичного університету та Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика.

Значення результатів для науки та практики. Наукове значення отриманих результатів полягає у формуванні теоретичних засад та методологічних положень, які розкривають сутність і зміст інформаційно-правового забезпечення охорони осіб, що страждають на психічні розлади. Дослідження має міждисциплінарний характер та збагачує понятійно-категоріальний апарат інформаційного права, адміністративного права та медичного права новими теоретичними конструкціями. Запропоновані авторкою принципи інформаційно-правового забезпечення, систематизація суб'єктного складу правовідносин та концепція гібридної моделі державного реєстру створюють методологічне підґрунтя для подальших наукових досліджень у сфері правового регулювання охорони психічного здоров'я.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в:

- *науково-дослідній сфері* – під час розвитку загальнотеоретичної проблематики галузі інформаційного права стосовно захисту персональних даних у медичній сфері та правового регулювання функціонування електронних реєстрів (акт про впровадження у науково-дослідну діяльність ДУ «Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків МОЗ України» від 15.03.2025 № 47);

- *правотворчій діяльності* – для вдосконалення положень Закону України «Про психіатричну допомогу», Основ законодавства України про охорону здоров'я, Кодексу України про адміністративні правопорушення та розроблення спеціалізованих підзаконних нормативних актів щодо захисту психіатричної таємниці та функціонування електронних медичних систем;

- *навчальному процесі* – для видання підручників, навчальних посібників та у процесі викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право України», «Інформаційне право», «Медичне право», «Права людини» КНП «Клінічний заклад з надання психіатричної допомоги «ПСИХІАТРІЯ» Київської міської ради (акт про впровадження у освітню діяльність від

11.04.2025 № 134) та Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика (акт про впровадження у освітню діяльність від 20.05.2025 № 298).

Повнота висвітлених наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Повнота висвітлених наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Дисертація Бондарчук Ю.В. є самостійною науковою працею, в якій наведено теоретичні положення і висновки, власні ідеї та розробки автора, які дають змогу вирішити поставлені завдання. Основні теоретичні положення й висновки дисертації обговорювались на засіданні кафедри конституційного і адміністративного права Національного авіаційного університету, 7 міжнародних науково-практичних конференціях: «Права людини в епоху цифрових трансформацій» (Київ, 2022); «Наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку» (Прага, 2022); «Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права» (Житомир, 2022); «Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір» (Київ, 2023); «Наука та освіта як основа суспільного розвитку» (Житомир, 2024); «Вектори розвитку науки та технологій в умовах глобалізації» (Рига, 2024); «Global science: prospects and innovations» (Ліверпуль, 2024). Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено в 19 наукових публікаціях, серед них: у наукових фахових виданнях України – 8 статей, та 11 наукових праць, які засвідчують апробацію дисертації.

Академічна доброчесність автора. Аналіз змісту дисертаційного дослідження, а також пов'язаних із ним наукових публікацій засвідчує дотримання авторкою принципів академічної доброчесності. У роботі відсутні ознаки академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів. Дисертація Бондарчук Юлії Василівни є самостійно виконаним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам доброчесності у сфері вищої освіти та науки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту та оформлення дисертації. З урахуванням змісту дисертації Бондарчук Ю.В. «Інформаційно-

правове забезпечення охорони осіб, що страждають на психічні розлади», доцільно сформулювати такі науково обґрунтовані зауваження, що можуть бути предметом фахової дискусії під час захисту:

1) У підрозділі 1.2, аналізуючи права осіб з психічними розладами, дисертантка обґрунтовано звертається до практики Європейського суду з прав людини, зокрема у справі «Наталія Михайленко проти України» (с. 54) та рішенні у справі «М. С. проти Швеції» (с. 67). Проте для посилення аргументації доцільно було б розширити аналіз практики ЄСПЛ додатковими прецедентами щодо захисту прав осіб з психічними розладами, що надало б дослідженню більшої переконливості при обґрунтуванні необхідності реформування національного законодавства.

2) У підрозділі 2.3, характеризуючи суб'єктів інформаційно-правового забезпечення, дисертантка зазначає недостатню координацію між різними відомствами як одну з ключових проблем (с. 114). У підрозділі 3.3 пропонується створення міжвідомчої координаційної ради (с. 168-170), однак механізм її практичного функціонування та розподіл конкретних повноважень між МОЗ, НСЗУ, Мінсоцполітики та органами місцевого самоврядування залишається недостатньо деталізованим.

3) У підрозділі 2.3 визначено функціональні ролі МОЗ, НСЗУ та інших суб'єктів у реалізації інформаційно-правового забезпечення (с. 115-123), однак залишаються недостатньо з'ясованими питання розподілу юридичної відповідальності між зазначеними органами у разі порушення прав осіб із психічними розладами, зокрема при непрапормірному розголошенні або використанні персональних даних.

4) Аналізуючи зарубіжний досвід у підрозділі 3.1, авторка розглядає моделі США, Данії, Німеччини та інших країн, однак порівняльний аналіз переваг централізованого (як у Данії) (с. 131-132) та децентралізованого (як у США) (с. 127-128) підходів до ведення реєстрів психічно хворих осіб потребує поглиблення. Зокрема, не повною мірою обґрунтовано, чому саме

централізована модель є оптимальною для України з урахуванням особливостей національної правової системи та ресурсних можливостей.

5) У підрозділі 3.2, обґрунтовуючи концепцію створення державного реєстру осіб із психічними розладами, авторка детально розкриває структуру даних та категорії користувачів, водночас недостатньо конкретизовано механізми реалізації права на інформовану згоду та процедури запобігання дискримінації таких осіб при використанні реєстру. З огляду на делікатність питання, доцільно було б глибше врахувати підходи ЄСПЛ щодо балансу між публічним інтересом і правом на приватне життя.

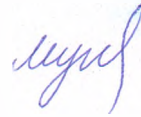
Вказані зауваження носять конструктивний характер, спрямовані на посилення наукової обґрунтованості дослідження і не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи Бондарчук Ю.В., яка вирізняється актуальністю теми, системністю викладення матеріалу та комплексністю підходу до вирішення досліджуваної проблематики.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Бондарчук Ю. В. «Інформаційно-правове забезпечення охорони осіб, що страждають на психічні розлади», виконана для здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», засвідчує комплексний міждисциплінарний підхід до вирішення актуальної наукової проблеми. Автором здійснено ґрунтовний аналіз інформаційно-правових механізмів захисту вразливої категорії осіб, що потребує особливої правової охорони. Дослідження характеризується системністю наукового пізнання, послідовністю у формулюванні теоретичних положень та їх емпіричною верифікацією. Рівень наукової розробки проблематики, глибина теоретичного осмислення та якість представлених результатів повністю відповідають критеріям наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 502 від 19.05.2023 р.

Офіційний опонент

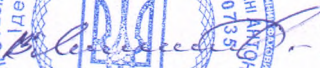
**Доктор юридичних наук,
професор, викладач-методист
Київського професійно-педагогічного
фахового коледжу імені Антона Макаренка**

Галина МУЛЯР

**Підпис Галини Муляр
Засвідчую**

**Директор Київського
професійно-педагогічного
фахового коледжу
імені Антона Макаренка**

Володимир КОШИНСЬКИЙ